

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор
Національної академії
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Руслан СЕРБИН

28 . 07 . 2025

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Буданової Маріанни Олександрівни на тему «Психологічні особливості особистісних трансформацій працівників Національної поліції України в період воєнного стану», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія», затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 24 жовтня 2023 року, протокол № 13

ВИТЯГ

з протоколу засідання кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ від 18 липня 2025 року

Присутні:

кафедра юридичної психології: завідувач кафедри, доктор юридичних наук, професор Охріменко І. М.; професор кафедри, доктор психологічних наук, професор Кудерміна О. І. (*науковий керівник*); професор кафедри, доктор психологічних наук, професор Романенко О. В. (*голова засідання*), професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Мартенко О. Л.; доцент кафедри, доктор філософії, доцент Галич М. Ю. (*рецензент*); старший викладач кафедри, доктор філософії Воробйова О. В., доцент кафедри, доктор філософії Сняtkова Т. М., старший викладач кафедри, кандидат юридичних наук Воят Л. І., старший викладач кафедри, магістр психології Буданова М. О.

Запрошені:

відділ аспірантури (ад'юнктури) і докторантури: начальник відділу, доктор юридичних наук, професор Тихонова О. В.

науково-дослідна лабораторія з проблем управління правоохоронною діяльністю та її психологічного супроводження навчально-наукового інституту післядипломної освіти:

завідувач наукової лабораторії, доктор психологічних наук, професор Бойко-Бузиль Ю. Ю. (*рецензент*);

провідний науковий співробітник, кандидат психологічних наук, професор Андросюк В. Г.

Були присутні 5 докторів наук та 6 кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертації здобувача кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ Буданової Маріанни Олександрівни на тему «Психологічні особливості особистісних трансформацій працівників Національної поліції України в період воєнного стану», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія», на предмет її наукової новизни, теоретичного та практичного значення та рекомендації до попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Здобувача кафедри юридичної психології Буданову Маріанну Олександрівну про результати дисертаційного дослідження. У доповіді було обґрунтовано насамперед актуальність обраної теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, здобувачем доведено до присутніх структуру роботи та основні її положення, сформульовано та обґрунтовано новизну, теоретичне та практичне значення.

Буданова М. О. відзначила, що діяльність Національної поліції України в період дії воєнного стану відіграє важливу роль у забезпеченні захисту життя та здоров'я громадян нашої держави. Поряд з притаманними сектору безпеки функціями у мірний час, працівники Національної поліції України в період воєнного стану здійснюють службу на блокпостах в умовах комендантської години та ведення активних бойових дій, сприяють діяльності військових адміністрацій, надають допомогу громадянам під час рятувальних операцій та ліквідації наслідків надзвичайних подій. В той же час, сучасний поліцейський знаходиться у вирії загрозливих для життя ситуацій, притаманних екзистенційним викликам воєнного стану.

Виконання професійних обов'язків в умовах повномасштабного вторгнення обумовлюється значним психологічним навантаженням та означається суттєвими витратами особистісних ресурсів правоохоронців. Зростання тривалості та сили дії несприятливих чинників воєнного стану, потенційно, можуть викликати низку змін у змістовних та динамічних елементах структури особистості поліцейського. Аналіз та виокремлення особистісних трансформацій в умовах воєнного стану сприяє удосконаленню психологічного супроводження правоохоронців та розвитку їх адаптаційного потенціалу.

Проблема особистості є традиційною для предметного поля психологічного знання. Науковому аналізу фахівців-психологів піддавалася велика кількість дискусійних питань, пов'язаних з термінологічним розумінням та сутністю категорії «особистість», диференціацією компонентів її структури, детермінацією її особливостей, генези становлення тощо. Не менш плідним в дослідженні проблематики особистості є предметне поле юридичної психології.

Науковий інтерес до особистості працівника Національної поліції України обумовлений, насамперед, його суб'єктною роллю в забезпеченні правопорядку та неухильної реалізації прав та обов'язків громадян в нашій державі. Знаковими роботами, які присвячені дослідженню особливостей особистості правоохоронця є наукові праці Д. Александрова, В. Барка, Ю. Бойко-Бузиль, Л. Казміренко, З. Кісіль, В. Криволапчука, О. Кудерміної, В. Медведєва, Н. Мілорадової, О. Романенко, О. Цільмак, Д. Швеця та ін.

Теоретичні та прикладні дослідження особистості правоохоронця присвячені розв'язанню низки актуальних проблем юридичної психології, а саме: засадам професійно-психологічного відбору до здійснення правоохоронної діяльності; сутності та змісту професійно-психологічної підготовки до реалізації професійної діяльності; напрямам та методам психологічного супроводу поліцейських; чинникам та умовам виникнення ознак професійної деформації особистості правоохоронця, особистісній ресурсності у контексті професійної діяльності працівника правоохоронного органу тощо. Водночас об'єктивна реальність соціального контуру реалізації правоохоронної діяльності в умовах повномасштабного вторгнення актуалізує для наукового обговорення комплекс проблемних питань указаної площини.

Окремі аспекти психологічного супроводу поліцейських в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні знайшли своє відображення в наукових розвідках В. Андросюка, Ю. Бойко-Бузиль, А. Гельбак, В. Доценка, Н. Мілорадової, О. Мохорєвої, О. Романенко, О. Самари, А. Ташматова та ін. В той же час, поза увагою наукового загалу залишилися проблеми, пов'язані з відсутністю комплексного підходу до розгляду негативного впливу умов воєнного стану на особистість поліцейського, особливостей його життєдіяльності та професійного простору. Особистісні трансформації сучасного поліцейського безпосередньо та опосередковано мають вплив на здійснення ним функціональних обов'язків по забезпеченню дотримання прав та свобод громадян в нашій державі. Необхідність окреслення зумовлених повномасштабним вторгненням особистісних змін, звичних форм і способів поведінки поліцейських, іманентних їм модусів соціальної взаємодії у професійному вимірі обґрунтовує актуальність обраного напряму теоретико-емпіричних досліджень.

Дисертація виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ України. Відповідно до положень Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019); Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2025 роки; Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України (введено в дію Указом президента від 14 березня 2016 року № 92/2016); Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2019 – 2023 роки (Постанова Президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 р. № 30); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020 – 2024 роки (наказ МВС України від 11

червня 2020 р. № 454); Стратегічного плану розвитку Національної академії внутрішніх справ на 2018 – 2024 роки, затвердженого рішенням Вченої ради НАВС від 27 лютого 2018 р., а також передбачено річними планами науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2023 – 2025 роки.

Мета дисертаційного дослідження полягає у визначенні психологічних особливостей особистісних трансформацій працівників Національної поліції України в умовах воєнного стану та наданні науково обґрунтованих практичних рекомендації щодо їх психологічного супроводу.

Для досягнення мети дослідження поставлені наступні *завдання*:

- 1) проаналізувати теоретичні засади дослідження особистості правоохоронця з позиції юридичної психології;
- 2) надати психологічну характеристику особистісних трансформацій особистості поліцейського як суб'єкта правоохоронної діяльності;
- 3) визначити детермінанти змін особистості поліцейських в умовах воєнного стану;
- 4) охарактеризувати систему дезадаптивних особливостей особистості поліцейських в період воєнного стану;
- 5) виокремити особливості системи інтелектуальної та емоційно-вольової сфери особистості поліцейського в період воєнного стану;
- 6) здійснити характеристику системи мотиваційних та комунікативних особливостей особистості поліцейських в період воєнного стану;
- 7) розглянути психологічні особливості типу/профілю особистості поліцейського в умовах воєнного стану;
- 8) висвітлити теоретико-методологічні засади надання психологічної допомоги особистості в період воєнного стану;
- 9) окреслити напрями та методи психологічного супроводу працівників поліції, які зазнали психогенних навантажень внаслідок воєнних дій.

Об'єктом дослідження є особистість працівника Національної поліції України в умовах воєнного стану.

Предметом дослідження є психологічні особливості особистісних трансформацій працівників Національної поліції України в умовах воєнного стану.

Для реалізації мети та завдань даного дослідження використовувалися загально-філософські, загально-наукові, емпіричні методи психологічної науки, методи математичної статистики.

Серед загально-філософських методів вагоме місце займає діалектичний метод, який на основі співвіднесення різних наукових концепцій дав змогу сформулювати власне бачення таких понять та категорій як особистість правоохоронця (підрозділ 1.1), особистісні трансформації (підрозділ 1.2), а також визначити детермінанти змін особистості поліцейських в умовах воєнного стану (підрозділ 1.3). Поміж загально-наукових методів особливе місце посідає системний метод, який дозволив систематизувати наукові підходи до тлумачення структури особистості правоохоронця (підрозділ 1.1), умов та чинників особистісних трансформацій поліцейського в період воєнного стану

(підрозділ 1.3.). Структурно-функціональний метод дозволив із загальних понять та категорій виокремити окремі елементи, що важливі для належного формування науково-світоглядної картини досліджуваного явища. Зокрема, використання цього методу дало змогу виокремити конструкти особистості поліцейського в період воєнного стану (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4). Цей метод застосовувався також для визначення теоретико-методологічних засад надання психологічної допомоги особистості в період воєнного стану (підрозділ 3.1), а також обґрунтування ефективних напрямів та методів психологічного супроводу працівників поліції, які зазнали психогенних навантажень внаслідок воєнних дій (підрозділ 3.2).

Емпіричні методи психологічної науки застосовувалися в роботі для перевірки робочих гіпотез та виконання завдань дослідження. Так, психодіагностичні методи сприяли з'ясуванню трансформаційних змін системи дезадаптивних особливостей («Опитувальник визначення рівня невротизації та психопатизації (РНП)», методика «Самооцінка психічного стану» Г. Айзенка та «Опитувальник показників та форм агресії» А. Басса та А. Дарки (підрозділ 2.1), системи інтелектуальних та емоційно-вольових особливостей («Тест структури інтелекту» Р. Амтхауера, методика «Стиль саморегуляції особистості» В. Моросанова (підрозділ 2.2), системи мотиваційних та комунікативних особливостей (методики «Мотивація досягнення успіху» і «Мотивація уникнення невдач» Т. Елерса, методика «Діагностика комунікативної установки» В. Бойка (підрозділ 2.3) особистості поліцейських в умовах воєнного стану. Застосування методики 16 РР Р. Кеттелла дозволила констатувати загальну характеристику типу/профілю особистості поліцейського в умовах воєнного стану (підрозділ 2.4). Для виокремлення тенденцій особистісних трансформацій сучасних поліцейських з метою здійснення порівняльного аналізу були залучені результати емпіричних досліджень особистісних особливостей поліцейських до початку повномасштабного вторгнення Д. Олександрова (2015), М. Галич (2020), М. Дідух (2017), В. Євтушенко (2021), Ю. Котляр (2015), О. Смірної (2018) (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4).

Інтерпретаційні методи, включно методи математичної статистики, використовувалися з метою обробки результатів емпіричного дослідження, кількісного та якісного аналізу даних для виокремлення тенденцій особистісних трансформацій поліцейських в період воєнного стану; для з'ясування тенденції динаміки особистісних конструктів під впливом умов воєнного стану (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4).

Емпіричне дослідження здійснювалося протягом 2023 – 2025 років. Вибірка дослідження складалась з 122 поліцейських, віком 27 – 42 років (здобувачі курсів підвищення кваліфікації на базі НАВС), з яких 68 осіб – чоловіки та 54 особи – жінки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням особистісних трансформацій поліцейських в період воєнного стану.

На основі проведеного дослідження сформульовано низку положень, висновків та рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

- визначено детермінанти змін особистості поліцейських у період воєнного стану, що включають кластер соціальних чинників; кластер соціально-психологічних чинників; кластер індивідуально-психологічних чинників. Окремим кластером виступають варіабельні чинники, що викликають ситуативно-обумовлені реакції дезадаптації поліцейських;

- виокремлено конструкти особистості, що припускають розгляд особистісних трансформацій поліцейських в період воєнного стану, а саме системи: дезадаптивних особливостей, інтелектуальних та емоційно-вольових особливостей, мотиваційних та комунікативних особливостей;

- доведено наявність змін у системі дезадаптивних особливостей особистості поліцейських в період воєнного стану: виокремлені позитивні тенденції трансформації динамічних і статичних (станів і властивостей) та певні негативні тенденції до трансформації відносно стійких особистісних особливостей поліцейських;

- констатується тенденція несприятливого впливу чинників воєнного стану на інтелектуальну (зниження рівня функціонування) та емоційно-вольову (поява «особистісної втоми» у разі реагування на непрогнозовані, варіабельні й розмиті виклики воєнного стану) сфери особистості поліцейських;

- доведено наявність тенденції до трансформацій у мотиваційній (високий рівень мотивації досягнення успіху та уникнення невдач) та комунікативних (зміна моделі професійного спілкування) сферах особистості поліцейських в період повномасштабного вторгнення;

- сформульовано та систематизовано напрями та методи психологічного супроводу поліцейських в період воєнного стану;

поглиблено та уточнено наукові уявлення про:

- сутність понять «особистісні трансформації поліцейського», «структура особистості поліцейського», «детермінанти особистісних трансформацій»;

- психологічний зміст конструктів особистості поліцейського (адаптаційний потенціал, резильєнтність, життєстійкість);

- нормативно-правові засади психологічного супроводу поліцейських в період воєнного стану;

набули подальшого розвитку: науково-психологічні підходи щодо розгляду особистості поліцейського в умовах воєнного стану;

удосконалено: комплексний та системний характер психологічного супроводу поліцейських, що реалізують професійну діяльність в особливих умовах.

Практичне значення отриманих результатів полягає у використанні та можливості використання розроблених пропозицій та висновків у:

наукову діяльність – під час підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних проєктів нормативно-

правових актів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 17.07.2025 № 136-оп/нд);

освітній процес – при викладанні навчальних дисциплін «Професійно-психологічна підготовка поліцейських», «Стресостійкість», «Психологічне супроводження в діяльності поліцейських», «Психологія управління в поліцейській діяльності», під час підготовки навчально-методичних та дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 17.07.2025 № 136-оп/нд7 ;

практичну діяльність – у системі психологічного супроводження професійної діяльності поліцейських.

В результаті проведеного дослідження ми прийшли до наступних висновків:

1. У сучасній психологічній науці феномен «особистість» виступає традиційним предметом теоретико-емпіричних досліджень. У зарубіжній психології в розгляді особистості провідну позицію займає теорія п'ятифакторної моделі, виступаючи засадничими принципами для широких емпіричних розвідок у предметному полі юридичної психології. У межах дослідження особистісних трансформацій поліцейського в період воєнного стану особливу увагу приділено суперечностям між попереднім досвідом (до повномасштабного вторгнення) і вимогами нової ситуації (вимогами воєнного стану); між досягнутим рівнем розвитку поліцейського та способом його життя, місцем, яке він займає в суспільстві, що унеможлиблює використання вищенаведеної структури. Це зумовлює застосування інтегративного поліпарадигмального підходу, що включає в себе основні положення суб'єктно-діяльнісного, суб'єктно-вчинкового, системного та типологічного підходів у дослідженні особистісних трансформацій поліцейського в період воєнного стану.

2. Поняття трансформація має інтегративний та міждисциплінарний характер, що зумовлює можливість екстраполювати окремі наукові позиції в його тлумаченні в предметне поле психології особистісних трансформацій. З огляду на актуальні культурно-історичні умови можна стверджувати не так про наявний рівноправний вплив і ендогенних, і екзогенних чинників на формування трансформаційного процесу особистості поліцейського в умовах воєнного стану, як насамперед вирішальний вплив зовнішніх детермінант.

3. Серед детермінант змін особистості поліцейських у період воєнного стану виокремлюють кластер соціальних чинників (воєнний стан; стереотипність та упередженість суспільства щодо оцінювання процесу та результатів діяльності працівників Національної поліції; негативний інформаційний континуум існування; житлово-побутові, фінансові труднощі тощо); кластер соціально-психологічних чинників (наявність передумов виникнення конфліктних ситуацій у міжособистісному спілкуванні на професійному та побутовому рівні; труднощі професійної взаємодії; потенційна неготовність громадян до обґрунтованих та правомірних форм реагування та

поводження працівників поліції в юридично значущих ситуаціях професійної діяльності; особливості сімейно- подружніх стосунків); кластер індивідуально-психологічних чинників (перенесені екзогенно-органічні захворювання; хронічні соматичні захворювання в стадії ремісії; тип акцентуацій; висока психічна ригідність; низький рівень суб'єктивного контролю; підвищений рівень тривожності; низький рівень резильєнтності; особливості професійної спрямованості тощо). Окремим кластером виступають варіабельні чинники, що викликають ситуативно-обумовлені реакції дезадаптації (полон, втрата побратима, влучання ракети тощо).

4. Виокремлені зрушення в напрямі невротизації та психопатизації поліцейських під впливом кризових умов воєнного часу припускають наявність позитивної картини трансформації динамічних і статичних (станів і властивостей) особливостей особистості (варіативної особистісної змінної правоохоронців) та певну негативну тенденцію до трансформації відносно стійких особистісних особливостей поліцейських. Поліцейським у період воєнного стану притаманний значно нижчий рівень тривожності (водночас із значно вищим рівнем фрустрації), як порівняти з відповідними результатами до повномасштабного вторгнення. Зазначене підтверджує припущення про наявність негативних тенденцій дезадаптивності поліцейських в умовах воєнного стану. Результати дослідження показників та форм агресії свідчать про збільшення агресивних проявів поліцейських у період дії воєнного стану у формі вербальної агресії, підозрілості, дратівливості та почуття провини.

5. Після розгляду інтелектуальних особливостей поліцейських можна сформулювати два суттєві припущення: по-перше, зважаючи на наявність знижених показників, що характеризують структуру інтелекту особистості, у представників обох груп поліцейських (як до, так і після повномасштабного вторгнення), постає доцільність удосконалення системи професійно-психологічного відбору до лав Національної поліції України; по-друге, інтелектуальна сфера особистості поліцейського – один із ключових об'єктів впливу несприятливих чинників воєнного стану, що є особливо важливим у контексті нашого дослідження. Порівняльний аналіз емоційно-вольової сфери передбачає наявність тенденції у поліцейських у період воєнного стану до появи «особистісної втоми» у разі реагування на непрогнозовані, варіабельні й розмиті виклики воєнного стану. Планування та моделювання виступають визначальними елементами стилю саморегуляції поліцейських у період воєнного стану на відміну від притаманних їм стилів «оцінка результатів» і «гнучкість» у період до повномасштабного вторгнення.

6. У період воєнного стану визначають значно більший рівень питомої ваги поліцейських, яким притаманний середній рівень мотивації досягнення успіху. Кризові, травмівні умови реалізації правоохоронної діяльності зумовлюють зростання кількості поліцейських із притаманним їм високим рівнем мотивації уникнення невдачі. Динаміка складників комунікативної установки поліцейських дає змогу констатувати суттєві зміни показників у період воєнного стану, а саме: збільшення замаскованої жорстокості (13 балів ↑15,9 бала); зниження відкритої жорстокості (24 бали ↓ 21,2 бала); збільшення

негативного досвіду спілкування (8,8 бала $\uparrow$ 11,1 бала). Поліцейські до початку повномасштабного вторгнення втілювали модель поведінки, що характеризувалася впевненістю керування ситуацією професійного спілкування та можливістю активного застосовування методів психологічного впливу. Після введення воєнного стану поліцейські стали вдаватися до поведінки, що базується на прояві підвищеної гнучкості в професійній взаємодії. Іманентною стала модель професійного спілкування, що може спостерігатись у ситуаціях, коли особистість не має вираженої потреби в спілкуванні, проте має в цьому зовнішню необхідність.

7. Виокремлено суттєве зрушення типу/профілю поліцейського в період воєнного стану, як порівняти з аналогічним до повномасштабного вторгнення. Наявне значне зменшення показника відмічають за шкалою «низька нормативність поведінки – висока нормативність поведінки». Це реакція на факт, що переважна кількість правил та норм реалізації професійної діяльності до воєнного стану може не працювати в умовах повномасштабного вторгнення. Виокремлено істотне зниження показника за чинником «високий самоконтроль – низький самоконтроль». Внутрішній особистісний світ правоохоронців сигналізує про наявність неузгодженості в умовах браку прогнозованості перебігу як життєдіяльності загалом, так і професійної діяльності зокрема. Виявлено питоме зниження показника за чинником «відкритість – замкнутість». Відмічено тенденцію поліцейських бути менш товариськими, відкритими в соціальних взаємодіях. Відслідковано зниження показника шкали «довірливість – підозрілість», що свідчить про наявність внутрішніх сумнівів поліцейських щодо власної цінності, значущості своєї діяльності, сприйнятливості змін навколо.

8. Аналіз теоретико-методологічних засад надання психологічної допомоги особистості в період воєнного стану показує, що вітчизняна психологічна практика активно розвивається та адаптується до викликів, актуальних для сьогодення українців. Вона містить різноманітні підходи, методики та техніки. Водночас традиційні для психологічного супроводження особистості в період повномасштабного вторгнення інструменти практикування не може бути застосовано без адаптації в роботі з поліцейськими Національної поліції України з огляду на особливості їх професійної діяльності.

9. Ключовими аспектами здійснення психологічного супроводу поліцейських у період воєнного стану є необхідність раннього втручання та профілактики (моніторинг актуального стану та нагальних проблем поліцейського, проведення тренінгів саморегуляції, розпізнавання ознак особистісних трансформацій, опрацювання прикладних кейсів тощо); застосування дебрифінгу та залучення програм підтримки; проведення індивідуального консультування (конфіденційні та добровільні консультаційні послуги поліцейським, які можуть задовольнити конкретні індивідуальні потреби психічного здоров'я поліцейських); а також необхідність удосконалення нормативно-правової бази та співпраці з громадськими, волонтерськими та міжнародними організаціями.

Основні матеріали за темою дисертації висвітлені у 9 наукових публікаціях, серед яких чотири наукові статті – у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з психологічних наук, а також п'ять тез – у збірниках доповідей науково-практичних конференцій та круглих столів.

Після закінчення доповіді здобувачу присутніми були поставлені такі питання:

Сняtkова Т.М.: У чому полягають особливості психологічного супроводження працівників Національної поліції України в період воєнного стану?

Відповідь: Дякую за запитання. Засадничою умовою ефективного психологічного супроводження поліцейських у період воєнного стану є комплексний та багаторівневий підхід його реалізації. Це зумовлює необхідність виходу за межі звичної системи тлумачення «психолог-психологічна допомога-поліцейський», охоплюючи, по-перше, окрім психічного й інші складники здоров'я (фізичне, фінансове, соціальне, духовне); по-друге, правові та організаційні основи реалізації психологічного супроводження (перехід від реактивної констатації проблем, створення умов для взаємодії з громадськими, волонтерськими організаціями, міжнародними програмами; включення в систему забезпечення потенціалу незалежного та анонімного звернення по психологічну допомогу).

Воробйова О.В.: У вашій роботі представлено велику кількість результатів емпіричних досліджень. Яким чином Ви структурували емпіричну частину роботи?

Відповідь: Дякую за запитання. Логіку нашої дослідницької думки було обумовлено такими аргументами: по-перше – на початку розгляду трансформаційних змін ми проаналізували виокремлені конструкти особистості (система дезадаптивних особливостей, система інтелектуальних та емоційно-вольових особливостей, система мотиваційних та комунікативних особливостей) та в подальшому перешли до констатації загальної характеристики типу/профілю особистості поліцейського в умовах воєнного стану; по-друге – доцільним для нас було визначення особливостей особистості поліцейського в період воєнного стану з подальшим переходом до порівняльної характеристики трансформацій (залучаючи для порівняння доступні наукові першоджерела, що містять результати емпіричних досліджень особистісних особливостей поліцейських до початку повномасштабного вторгнення російського агресора).

Воят Л.І.: У своїй роботі Ви використовували низку психодіагностичних методик. На чому базувався їх вибір?

Відповідь: Дякую за запитання. Первинно ми здійснили теоретичний аналіз предмету дослідження. В подальшому, відповідно архітектоніці викладання обрання психодіагностичного інструментарію емпіричного дослідження мало відповідати трьом основним вимогам: по-перше, це визначення психодіагностичних методів, що дають можливість ґрунтовно

охарактеризувати симптомокомплекс конструктів особистості поліцейського; по-друге, виокремлення стандартизованих, валідних та надійних опитувальників; по-третє, використання психодіагностичного інструментарію, ідентичного до раніше застосованого в наукових дослідженнях особистості поліцейських для здійснення коректного порівняльного аналізу та обґрунтування потенційних тенденцій особистісних трансформаційних змін.

Андросюк В.Г. У вашій дисертації згадується опису трансформаційного процесу. На які критерії Ви спираєтесь?

Відповідь: Дякую за запитання. В своєму дослідженні ми спирались на шість основних критеріїв, а саме: форма або контур, який приймає трансформаційний процес – характеристика актуального типу/профілю особистості поліцейського Національної поліції України в період повномасштабного вторгнення. Зазначене стало можливим у рамках емпіричної частини нашого дослідження, шляхом застосування батареї психодіагностичних методик, валідного та надійного інструментарію; результат, консеквент впливу трансформаційного процесу – виокремлення особливостей типу/профілю особистості поліцейського Національної поліції України в період воєнного стану шляхом порівняльного аналізу з результатами доступних нам емпіричних досліджень особистості поліцейських до введення воєнного стану; каузальний характер трансформаційного процесу – розгляд та інтерпретація взаємообумовленості виявлених у ході порівняльного аналізу змін у конструктах структури особистості поліцейських як відповідь на актуальні умови життєвого та професійного простору; рушійні сили – визначення причин виникнення особистісних трансформацій поліцейських за допомогою теоретичного аналізу можливих детермінант особистісних зрушень, зокрема в періоди життєвих криз; рівень діяльності трансформаційного процесу – прогнозування глибини впливу та дії рушійних сил особистісних трансформацій на успішність реалізації професійної діяльності поліцейськими Національної поліції України в умовах воєнного стану; часовий аспект трансформаційного процесу – моделювання часового аспекту розгортання посттравматичного впливу актуальної життєвої кризи на особистість поліцейських, апроксимація особистісних трансформацій поліцейських в умовах воєнного стану на подальший процес життєдіяльності та професійної самореалізації.

Охріменко І.М.: У Вашій доповіді прозвучала теза про виокремлення низки детермінант особистісних трансформацій поліцейського в період воєнного стану? Чи могли би Ви їх деталізувати?

Відповідь: Дякую за запитання. Так, серед детермінант змін особистості поліцейських у період воєнного стану виокремлюють кластер соціальних чинників (воєнний стан; стереотипність та упередженість суспільства щодо оцінювання процесу та результатів діяльності працівників Національної поліції; негативний інформаційний континуум існування; житлово-побутові, фінансові труднощі тощо); кластер соціально-психологічних чинників (наявність передумов виникнення конфліктних ситуацій у міжособистісному спілкуванні на професійному та побутовому рівні; труднощі професійної взаємодії;

потенційна неготовність громадян до обґрунтованих та правомірних форм реагування та поведіння працівників поліції в юридично значущих ситуаціях професійної діяльності; особливості сімейно- подружніх стосунків); кластер індивідуально-психологічних чинників (перенесені екзогенно-органічні захворювання; хронічні соматичні захворювання в стадії ремісії; тип акцентуацій; висока психічна ригідність; низький рівень суб'єктивного контролю; підвищений рівень тривожності; низький рівень резильєнтності; особливості професійної спрямованості тощо). Окремим кластером виступають варіабельні чинники, що викликають ситуативно-обумовлені реакції дезадаптації (полон, втрата побратима, влучання ракети тощо).

Мартенко О.Л.: У рубриці «поглиблено та уточнено наукові уявлення про» Ви зазначаєте що порушуєте в своїй роботі питання удосконалення нормативно-правових засад психологічного супроводу поліцейських в період воєнного стану. Які недоліки нормативно-правових засад Ви виокремили?

Відповідь: Дякую за запитання. Порядок організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських – це основний нормативно-правовий акт, що регулює психологічний супровід поліцейських та визначає структуру, принципи, напрями, функції системи психологічного забезпечення працівників Національної поліції, функції психологів та встановлює порядок організації психологічної роботи з працівниками поліції. Водночас, Порядок досі не розв'язує нагальні для вирішення проблеми. Він не регламентує механізми анонімного чи незалежного звернення по психологічну допомогу; його більше сфокусовано на реактивних заходах (повідомлення про травмівні події війни), ніж на проактивному навчанні стійкості до стресів. Порядок означає координацію переважно в межах МВС та Національної поліції (навчальні заклади, медичні заклади системи МВС). У документі мало взаємодії з громадськими організаціями, зовнішніми волонтерами чи міжнародними програмами підтримки ветеранів, а також немає корелятивів внутрішнього та зовнішнього аудиту чи узагальнення статистики на центральному рівні.

Романенко О.В.: Чи можете Ви визначити найбільш важливі напрями психологічного супроводження поліцейських в період воєнного стану?

Відповідь: Дякую за запитання. Деталізуючи ключові аспекти психологічного супроводу поліцейських, вважаємо акцентувати увагу саме на таких: необхідність раннього втручання та профілактики (моніторинг актуального стану та нагальних проблем поліцейського, проведення тренінгів саморегуляції, розпізнавання ознак особистісних трансформацій, опрацювання прикладних кейсів тощо); застосування дебрифінгу та залучення програм підтримки (сесії дебрифінгу після травмівних подій дають змогу поліцейським опрацювати свій досвід, зменшити емоційний стрес і сприяють відчуттю нормальності). Програми підтримки забезпечують безпечний простір для поліцейського, де вони можуть отримати підтримку та рекомендації колег; проведення індивідуального консультування (конфіденційні та добровільні консультаційні послуги поліцейським, які можуть задовольнити конкретні

індивідуальні потреби психічного здоров'я поліцейських); необхідність удосконалення нормативно-правової бази та співпраці з громадськими, волонтерськими та міжнародними організаціями.

Головуючий: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається науковому керівнику.

Науковий керівник, доктор психологічних наук, професор Кудерміна О.І., яка відзначила, що підготовлена Будановою Маріанною Олександрівною дисертація на тему «Психологічні особливості особистісних трансформацій працівників Національної поліції України в період воєнного стану», є результатом кропіткої науково-теоретичної діяльності.

Дисертантка має високий рівень інтелектуальних здібностей, професійно грамотно володіє інструментарієм дослідження, інтерпретаційними методами. Нею самостійно підготовлено 9 наукових праць, серед яких 4 фахових статті, а також 5 тез доповідей, що опубліковані у збірниках науково-практичних конференцій, переважно міжнародних. Більшість статей і доповідей підготовлено на основі теоретичного аналізу низки наукових джерел англійською мовою, якою аспірантка володіє досконало.

Індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план Буданова М.О. виконала в повному обсязі.

Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності. Дисертація є самостійною, завершеною роботою. Дослідження написано літературно грамотно мовою. Оформлення дисертації відповідає встановленим МОН України вимогам.

Загалом дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка – Буданова Маріанна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Вважаю, що дисертаційну роботу можна представити до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Після цього було надано слово **рецензентам** роботи:

Доктору психологічних наук, професору Бойко-Бузиль Ю.Ю., яка підкреслила, що підготовлене Будановою М.О., дисертаційне дослідження виконано якісно та на належному науковому рівні. Основні результати досліджень авторкою достатньою мірою обґрунтовані. Їх наукова достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони отримані в результаті ґрунтовного теоретичного та емпіричного дослідження.

Відтак, авторкою здійснено значний обсяг роботи. У дослідженні послідовно та логічно викладено і розкрито головні питання, зазначені у змісті. Все це дає підстави вважати, що мета дослідження досягнута, а його завдання виконані. Все вищенаведене свідчить про те, що дисертаційне дослідження

Будановою М.О. виконано самостійно та відповідає вимогам, які висуваються для подібного виду наукових праць.

В цілому, як свідчить зміст роботи, до захисту подано завершене наукове дослідження, яке містить низку наукових положень, що у своїй сукупності роблять значний внесок у юридичну психологію. Водночас рецензент зазначила, що робота містить окремі неточності щодо використання та розмежування термінів. За умов виправлення цих недоліків дисертація може бути подана до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Доктору філософії, доценту Галич М.Ю., яка зазначила, що актуальність дисертаційної роботи Буданової М.О. не викликає сумнівів і обумовлена як недостатньою розробленістю в сучасній вітчизняній психологічній теорії та практики проблеми психологічного супроводження особистості в кризових психотравмувальних умовах повномасштабного вторгнення.

Аналіз представлених здобувачем висновків до дисертації свідчить, що поставлені в науковій роботі мета та завдання повністю виконані. Питання, які розглядаються в дисертації, автором розкриті на досить високому методологічному рівні. При цьому сформульовані висновки та пропозиції є достатньо аргументовані та оригінальні, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Водночас були висунуті окремі зауваження, що стосувалися уточнення шляхів втілення сформульованих здобувачем практичних рекомендацій щодо психологічного супроводження працівників Національної поліції в період воєнного стану.

Дисертація Буданової Маріанни Олександрівни на тему «Психологічні особливості особистісних трансформацій працівників Національної поліції України в період воєнного стану» виконана на належному науковому рівні, відповідає вимогам МОН України, що ставляться до дисертацій, та за умов усунення вказаних недоліків може бути рекомендована до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор психологічних наук, професор Романенко О.В., яка відзначила, що Буданова М.О. у своїй дисертації досягла поставленої мети. Авторкою дисертації чітко окреслені і логічно побудовані мета та завдання дослідження, обґрунтовано теоретичні та методичні підходи щодо їх виконання, розроблено та апробовано відповідні пропозиції, які у своїй комплексності є науковим шляхом вирішення окреслених завдань. Особливо варто відмітити, що мета та завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно взаємопов'язаними. Об'єкт і предмет дослідження визначені вірно.

Дисертаційне дослідження є оригінальною науковою працею, яка виконана на належному теоретичному і прикладному рівні. Вона має послідовну та виважену структурну будову і за своєю архітектонікою є комплексним та завершеним науковим дослідженням. Зміст роботи та багатогранність

висвітленої проблеми свідчать про різносторонню, і водночас комплексну наукову компетентність її автора.

Доктор юридичних наук, професор Охріменко І.М., який зазначив, що дисертаційне дослідження Буданової Маріанни Олександрівни на тему «Психологічні особливості особистісних трансформацій працівників Національної поліції України в період воєнного стану», виконане якісно, отримані результати є досить ґрунтовними. Переконливими варто назвати загальні висновки, якими продемонстрована ступінь вирішеності проблеми, що визначена у вступі до роботи.

Варто також охарактеризувати здобувачку як науковця, здатного вести конструктивну наукову дискусію. Так, дисертант використовує об'єктивну критику і науковий стиль полеміки, відповідну мову викладу, що вказує на володіння загальнонауковими та спеціальними методами пізнання.

Дисертаційне дослідження Буданової М.О. виконано відповідно до вимог МОН України. Здобувачка має достатню кількість наукових статей у фахових виданнях та опублікованих тез виступів в межах наукових конференцій. Загалом, результати дисертаційного дослідження мають як теоретичне, так і практичне значення. Тому дисертаційна робота Буданової М.О. заслуговує на рекомендацію до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 053 «Психологія».

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Буданової Маріанни Олександрівни на тему «Психологічні особливості особистісних трансформацій працівників Національної поліції України в період воєнного стану», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія»

Дисертація Буданової Маріанни Олександрівни на тему «Психологічні особливості особистісних трансформацій працівників Національної поліції України в період воєнного стану», що подана на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія», є цілісною та завершеною науковою працею. Тема дисертаційної роботи є актуальною; дисертаційне дослідження характеризуються науковою новизною та має теоретичну і практичну значущість.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Діяльність Національної поліції України в період дії воєнного стану відіграє важливу роль у забезпеченні захисту життя та здоров'я громадян нашої держави. Поряд з притаманними сектору безпеки функціями у мірний час, працівники Національної поліції України в період воєнного стану здійснюють службу на

блокуваннях в умовах комендантської години та ведення активних бойових дій, сприяють діяльності військових адміністрацій, надають допомогу громадянам під час рятувальних операцій та ліквідації наслідків надзвичайних подій. В той же час, сучасний поліцейський знаходиться у вирії загрозливих для життя ситуацій, притаманних екзистенційним викликам воєнного стану.

Виконання професійних обов'язків в умовах повномасштабного вторгнення обумовлюється значним психологічним навантаженням та означається суттєвими витратами особистісних ресурсів правоохоронців. Зростання тривалості та сили дії несприятливих чинників воєнного стану, потенційно, можуть викликати низку змін у змістовних та динамічних елементах структури особистості поліцейського. Аналіз та виокремлення особистісних трансформацій в умовах воєнного стану сприяє удосконаленню психологічного супроводження правоохоронців та розвитку їх адаптаційного потенціалу.

Проблема особистості є традиційною для предметного поля психологічного знання. Науковому аналізу фахівців-психологів піддавалася велика кількість дискусійних питань, пов'язаних з термінологічним розумінням та сутністю категорії «особистість», диференціацією компонентів її структури, детермінацією її особливостей, генези становлення тощо. Не менш плідним в дослідженні проблематики особистості є предметне поле юридичної психології. Науковий інтерес до особистості працівника Національної поліції України обумовлений, насамперед, його суб'єктною роллю в забезпеченні правопорядку та неухильної реалізації прав та обов'язків громадян в нашій державі. Знаковими роботами, які присвячені дослідженню особливостей особистості правоохоронця є наукові праці Д. Александрова, В. Барка, Ю. Бойко-Бузиль, Л. Казміренко, З. Кісіль, В. Криволапчука, О. Кудерміної, В. Медведєва, Н. Мілорадової, О. Романенко, О. Цільмак, Д. Швеця та ін.

Теоретичні та прикладні дослідження особистості правоохоронця присвячені розв'язанню низки актуальних проблем юридичної психології, а саме: засадам професійно-психологічного відбору до здійснення правоохоронної діяльності; сутності та змісту професійно-психологічної підготовки до реалізації професійної діяльності; напрямам та методам психологічного супроводу поліцейських; чинникам та умовам виникнення ознак професійної деформації особистості правоохоронця, особистісній ресурсності у контексті професійної діяльності працівника правоохоронного органу тощо. Водночас об'єктивна реальність соціального контуру реалізації правоохоронної діяльності в умовах повномасштабного вторгнення актуалізує для наукового обговорення комплекс проблемних питань указаної площини.

Окремі аспекти психологічного супроводу поліцейських в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні знайшли своє відображення в наукових розвідках В. Андросюка, Ю. Бойко-Бузиль, А. Гельбак, В. Доценка, Н. Мілорадової, О. Мохоревої, О. Романенко, О. Самари, А. Ташматова та ін. В той же час, поза увагою наукового загалу залишилися проблеми, пов'язані з відсутністю комплексного підходу до розгляду негативного впливу умов воєнного стану на особистість поліцейського, особливостей його

життєдіяльності та професійного простору. Особистісні трансформації сучасного поліцейського безпосередньо та опосередковано мають вплив на здійснення ним функціональних обов'язків по забезпеченню дотримання прав та свобод громадян в нашій державі. Необхідність окреслення зумовлених повномасштабним вторгненням особистісних змін, звичних форм і способів поведінки поліцейських, іманентних їм модусів соціальної взаємодії у професійному вимірі обґрунтовує актуальність обраного напрямку теоретико-емпіричних досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ України. Відповідно до положень Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019); Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2025 роки; Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України (введено в дію Указом президента від 14 березня 2016 року № 92/2016); Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2019 – 2023 роки (Постанова Президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 р. № 30); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020 – 2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454); Стратегічного плану розвитку Національної академії внутрішніх справ на 2018 – 2024 роки, затвердженого рішенням Вченої ради НАВС від 27 лютого 2018 р., а також передбачено річними планами науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2023 – 2025 роки.

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 13 від 24 жовтня 2023 року).

Мета і завдання дослідження відповідно предмета та об'єкта дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у визначенні психологічних особливостей особистісних трансформацій працівників Національної поліції України в умовах воєнного стану та наданні науково обґрунтованих практичних рекомендації щодо їх психологічного супроводу.

Для досягнення мети дослідження поставлені наступні завдання:

проаналізувати теоретичні засади дослідження особистості правоохоронця з позиції юридичної психології;

надати психологічну характеристику особистісних трансформацій особистості поліцейського як суб'єкта правоохоронної діяльності;

визначити детермінанти змін особистості поліцейських в умовах воєнного стану;

охарактеризувати систему дезадаптивних особливостей особистості поліцейських в період воєнного стану;

виокремити особливості системи інтелектуальної та емоційно-вольової сфери особистості поліцейського в період воєнного стану;

здійснити характеристику системи мотиваційних та комунікативних особливостей особистості поліцейських в період воєнного стану;

розглянути психологічні особливості типу/профілю особистості поліцейського в умовах воєнного стану;

висвітлити теоретико-методологічні засади надання психологічної допомоги особистості в період воєнного стану;

окреслити напрями та методи психологічного супроводу працівників поліції, які зазнали психогенних навантажень внаслідок воєнних дій.

Об'єктом дослідження є особистість працівника Національної поліції України в умовах воєнного стану.

Предметом дослідження є психологічні особливості особистісних трансформацій працівників Національної поліції України в умовах воєнного стану.

Методи дослідження. Для реалізації мети та завдань даного дослідження використовувалися загально-філософські, загально-наукові, емпіричні методи психологічної науки, методи математичної статистики.

Серед загально-філософських методів вагоме місце займає діалектичний метод, який на основі співвіднесення різних наукових концепцій дав змогу сформувати власне бачення таких понять та категорій як особистість правоохоронця (підрозділ 1.1), особистісні трансформації (підрозділ 1.2), а також визначити детермінанти змін особистості поліцейських в умовах воєнного стану (підрозділ 1.3). Поміж загально-наукових методів особливе місце посідає системний метод, який дозволив систематизувати наукові підходи до тлумачення структури особистості правоохоронця (підрозділ 1.1), умов та чинників особистісних трансформацій поліцейського в період воєнного стану (підрозділ 1.3.). Структурно-функціональний метод дозволив із загальних понять та категорій виокремити окремі елементи, що важливі для належного формування науково-світоглядної картини досліджуваного явища. Зокрема, використання цього методу дало змогу виокремити конструкти особистості поліцейського в період воєнного стану (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4). Цей метод застосовувався також для визначення теоретико-методологічних засад надання психологічної допомоги особистості в період воєнного стану (підрозділ 3.1), а також обґрунтування ефективних напрямів та методів психологічного супроводу працівників поліції, які зазнали психогенних навантажень внаслідок воєнних дій (підрозділ 3.2).

Емпіричні методи психологічної науки застосовувалися в роботі для перевірки робочих гіпотез та виконання завдань дослідження. Так, психодіагностичні методи сприяли з'ясуванню трансформаційних змін системи дезадаптивних особливостей («Опитувальник визначення рівня невротизації та психопатизації (РНП)», методика «Самооцінка психічного стану» Г. Айзенка та «Опитувальник показників та форм агресії» А. Басса та А. Дарки (підрозділ 2.1), системи інтелектуальних та емоційно-вольових особливостей («Тест структури інтелекту» Р. Амтхауера, методика «Стиль саморегуляції особистості» В. Моросанова (підрозділ 2.2), системи мотиваційних та комунікативних особливостей (методики «Мотивація досягнення успіху» і

«Мотивація уникнення невдач» Т. Елерса, методика «Діагностика комунікативної установки» В. Бойка (підрозділ 2.3) особистості поліцейських в умовах воєнного стану. Застосування методики 16 FP Р. Кеттелла дозволила констатувати загальну характеристику типу/профілю особистості поліцейського в умовах воєнного стану (підрозділ 2.4). Для виокремлення тенденцій особистісних трансформацій сучасних поліцейських з метою здійснення порівняльного аналізу були залучені результати емпіричних досліджень особистісних особливостей поліцейських до початку повномасштабного вторгнення Д. Олександрова (2015), М. Галич (2020), М. Дідух (2017), В. Євтушенко (2021), Ю. Котляр (2015), О. Смірнкової (2018) (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4).

Інтерпретаційні методи, включно методи математичної статистики, використовувалися з метою обробки результатів емпіричного дослідження, кількісного та якісного аналізу даних для виокремлення тенденцій особистісних трансформацій поліцейських в період воєнного стану; для з'ясування тенденції динаміки особистісних конструктів під впливом умов воєнного стану (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4).

Емпіричне дослідження здійснювалося протягом 2023 – 2025 років. Вибірка дослідження складалась з 122 поліцейських, віком 27 – 42 років (здобувачі курсів підвищення кваліфікації на базі НАВС), з яких 68 осіб – чоловіки та 54 особи – жінки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням особистісних трансформацій поліцейських в період воєнного стану.

На основі проведеного дослідження сформульовано низку положень, висновків та рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

- визначено детермінанти змін особистості поліцейських у період воєнного стану, що включають кластер соціальних чинників; кластер соціально-психологічних чинників; кластер індивідуально-психологічних чинників. Окремим кластером виступають варіабельні чинники, що викликають ситуативно-обумовлені реакції дезадаптації поліцейських;

- виокремлено конструкти особистості, що припускають розгляд особистісних трансформацій поліцейських в період воєнного стану, а саме системи: дезадаптивних особливостей, інтелектуальних та емоційно-вольових особливостей, мотиваційних та комунікативних особливостей;

- доведено наявність змін у системи дезадаптивних особливостей особистості поліцейських в період воєнного стану: виокремлені позитивні тенденції трансформації динамічних і статичних (станів і властивостей) та певні негативні тенденції до трансформації відносно стійких особистісних особливостей поліцейських;

- констатується тенденція несприятливого впливу чинників воєнного стану на інтелектуальну (зниження рівня функціонування) та емоційно-вольову

(поява «особистісної втоми» у разі реагування на непрогнозовані, варіабельні й розмиті виклики воєнного стану) сфери особистості поліцейських;

- доведено наявність тенденції до трансформацій у мотиваційній (високий рівень мотивації досягнення успіху та уникнення невдач) та комунікативних (зміна моделі професійного спілкування) сферах особистості поліцейських в період повномасштабного вторгнення;

- сформульовано та систематизовано напрями та методи психологічного супроводу поліцейських в період воєнного стану;

поглиблено та уточнено наукові уявлення про:

- сутність понять «особистісні трансформації поліцейського», «структура особистості поліцейського», «детермінанти особистісних трансформацій»;

- психологічний зміст конструктів особистості поліцейського (адаптаційний потенціал, резильєнтність, життєстійкість);

- нормативно-правові засади психологічного супроводу поліцейських в період воєнного стану;

набули подальшого розвитку: науково-психологічні підходи щодо розгляду особистості поліцейського в умовах воєнного стану;

удосконалено: комплексний та системний характер психологічного супроводу поліцейських, що реалізують професійну діяльність в особливих умовах.

Практичне значення отриманих результатів полягає у використанні та можливості використання розроблених пропозицій та висновків у:

наукову діяльність – під час підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних проєктів нормативно-правових актів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 17.07.2025 № 136-нд);

освітній процес – при викладанні навчальних дисциплін «Професійно-психологічна підготовка поліцейських», «Стресостійкість», «Психологічне супроводження в діяльності поліцейських», «Психологія управління в поліцейській діяльності», під час підготовки навчально-методичних та дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 17.07.2025 № 137-оп ;

практичну діяльність – у системі психологічного супроводження професійної діяльності поліцейських.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана здобувачем самостійно, сформульовані положення та висновки обґрунтовані на основі особистих досліджень автора. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача. Окремі положення дисертації викладено у співавторстві. У науковій статті «Особливості емоційно-вольової сфери працівників Національної поліції України в період воєнного стану» у співавторстві з О. І. Кудерміной особистий внесок здобувача становить 70 %,»

натомість О. І. Кудерміної – 30 %. Зокрема, в науковій статті авторкою проаналізовано результати самостійно проведеного емпіричного дослідження, а Кудерміною О. І. – здійснено теоретичний огляд наукових праць з проблеми дослідження.

Апробація матеріалів дисертації. Ключові положення дисертації, висновки й рекомендації оприлюднено на п'яти міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях та науково-практичних круглих столах, зокрема: Науково-практичній конференції «Методи та засоби психологічної допомоги постраждалим у подоланні ПТСР» (м. Київ-Біла Церква, 30 верес. 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України» (м. Вінниця, 29 берез. 2024 р.); VI Міжвідомчому науково-практичному круглому столі «Актуальні питання психологічного забезпечення діяльності національної поліції та закладів вищої освіти МВС України» (м. Київ, 18 квіт. 2024 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки» (м. Львів, 21 лютого 2025 р.); VII Міжвідомчому науково-практичному круглому столі «Актуальні питання психологічного забезпечення діяльності Національної поліції та закладів вищої освіти МВС України» (м. Київ, 17 квіт. 2025 р.).

Публікації. Основні матеріали за темою дисертації висвітлені у 9 наукових публікаціях, серед яких чотири наукові статті – у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з психологічних наук, а також п'ять тез – у збірниках доповідей науково-практичних конференцій та круглих столів, зокрема:

1. Буданова М.О. Воєнний стан і можливі трансформації особистості поліцейського. *Юридична психологія*. 2023, №1 (32). С. 79–85.

2. Буданова М.О. Особистісні трансформації в психології: Диференціація понятійного апарату дослідження. *Юридична психологія*. 2023, № 2 (33). С. 54–61.

3. Буданова М.О. Особливості рівня невротизації та психопатизації працівників Національної поліції України в період воєнного стану. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. 2025, №2(42). С. 1869–1879.

4. Кудерміна О., Буданова М.О. Особливості емоційно-вольової сфери працівників Національної поліції України в період воєнного стану. *Юридична психологія: наук. журн.* Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. №1 (36). С. 18–24.

5. Буданова М.О. Вплив проявів ПТСР на діяльність поліцейського в умовах воєнного стану : тези доповідей науково-практичної конференції “Методи та засоби психологічної допомоги постраждалим у подоланні ПТСР” (30 вересня 2023 р. Київ–Біла Церква) : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. С. 38–41.

6. Буданова М.О. Конфлікти в діяльності працівників Національної поліції : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. “Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС

України” (м. Вінниця, 29 берез. 2024 р.) : МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Нац. акад. правових наук України. Вінниця : ХНУВС, 2024.

7. Буданова М.О. Характеристика рівня невротизації та психотизації працівників Національної поліції України в період воєнного стану : мат. VI міжвідомчого наук.-практич. круглого столу “Актуальні питання психологічного забезпечення діяльності національної поліції та закладів вищої освіти мвс україни” (м. Київ, 18 квітня 2024 року).

8. Буданова М.О. П’ятифакторна модель як основа розгляду трансформацій особистості поліцейського у період воєнного стану : зб. тез Міжнародної наук.-практич. конференції “Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки” (21 лютого 2025 р.). Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2025. С. 85–87.

9. Буданова М.О. Вплив умов професійної діяльності на особистість працівника Національної поліції України в період дії воєнного стану : мат. VII міжвідомчого наук.-практич. круглого столу «Актуальні питання психологічного забезпечення діяльності Національної поліції та закладів вищої освіти МВС України» (м. Київ, 17 квітня 2025 року). С. 36–38.

Характеристика особистості здобувача. Буданова Маріанна Олександрівна, народилася 3 березня 1993 року в смт. Ставище, Київської обл., Україна. В 2010 році закінчила юридичний ліцей ім. О. С. Паланського. З 2010 по 2015 рік навчалася у Відкритому міжнародному університеті «Україна», де здобула кваліфікацію магістра за спеціальністю «Психологія». З червня 2021 є радником Київського міського голови з питань виявлення та запобігання корупції у сфері молодіжної політики та спорту на громадських засадах. З 2022 року перебувала на посадах оперуповноваженого та старшого оперуповноваженого УОС ГУНП м. Києва 3 грудня 2022 року викладач кафедри юридичної психології, а з вересня 2024 року – старший викладач кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ. З 2023 року аспірантка заочної форми навчання відділу докторантури та ад’юнктури Національної академії внутрішніх справ.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Буданової М.О. відповідає спеціальності 053 «Психологія» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Буданової Маріанни Олександрівни на тему «Психологічні особливості особистісних трансформацій працівників Національної поліції України».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів, дисертація Буданової Маріанни Олександрівни відповідає спеціальності 053 «Психологія» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Буданової Маріанни Олександрівни на тему «Психологічні особливості особистісних трансформацій працівників Національної поліції України» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 053 «Психологія».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук щодо рекомендації до захисту дисертації Буданової Маріанни Олександрівни: за – 11, проти – немає, таких, що утримались – немає.

Голова засідання –
професор кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ,
доктор психологічних наук, професор

Оксана РОМАНЕНКО